

HERGZEG-ANEKDOTÁK

Összegejtötte: Stella A d o r j á n

A HIVATÁS

Herczeg Ferenc jogászkorában egy ismert pesti ügyvédnél patvaristáskodott. Egyszer egy szegény asszony látogatta meg Herczeg principálisát, aki egy nagy háznak volt a gondnoka és bejelentette, hogy házbért nem tud fizetni, a lakást elhagyja és a szüleihez költözik. Az ügyvéd behívta fiatal segédjét:

— Azonnal menjen ki hozzá az új lakásba. Bizonyosan odavitette az értékes holmikát. Mindent foglaljon le!

Herczeg kiment a lakásba, de ott nem talált egyetlen nyomorúságnál. A szánalmas bútorzatról kiderült, hogy az asszony szüleinek tulajdona. Jelentette is a főnökének:

— Nincs ott kérem semmi; az a pár lim-lom az öregeké.

Az ügyvéd lármázott:

— Azért mégis le kellett volna foglalnia mindent. Ha az öregeké, majd beadják az igénypert! Miféle ügyvéd lesz magából, ha ennyire nincs tisztában a hivatásával?

A fiatal jogász haragra gerjedt:

— *Hát ha ez az ügyvédi hivatás, akkor én nem kérek belőle.*

ÜGYVÉDI SIKER

De azért tovább jogászkodott, de most már *Kenedy Géza* híres ügyvédi irodájában. Egy bonyolult felvidéki birtokperben tárgyalt ebben az időben *Kenedy Géza*. Híres felvidéki zsentricsalád tagjai pereskedtek egymással. Nem lehetett őket összebékíteni. *Kenedy* elküldte *Herczeget* a viszálykodókhoz:

— Menj már el, öcsém, próbáld őket összeegyeztetni. Fejtsd ki a jogi álláspontot.

Herczeg meg is jelent a kis felvidéki helységben. Vendégfogadóban szállt meg. Nappal tárgyalt, este unatkozott. A jómegjelenésű szép szál legényt szívesen fogadták a pereskedők. *Herczeg* meghívta magához a család férfitagjait egy pohár borra a vendégfogadóba. Senki sem maradt el. A két pártra osztott történelmi familia tagjai azonban itt is megtartották az a távolságot, amely a pör következtében támadt közöttük. Másnap az egyik kúriára hívták meg vacsorára *Herczeg Ferencet*.

— *Elmegyek*, — mondta a patvarista, — de csak akkor, ha a család összes tagjai ott lesznek. Erre az estére függesszék fel a haragot.

Így is történt. Ideiglenes fegyverszünetet kötöttek és a pesti jogász nótázással, táncsal, udvarlással megteremtette a békét a familiában.

Kenedy, aki azt hitte, hogy régi érveléssel, meggyőzés révén jött létre a megyeegyezés, csodálattal és elismeréssel veregette meg hazatérő patvaristája vállát:

— *Derék jogász vagy, öcsém!*

A NÓTÁS FŐHADNAGY

Egy fiatal huszárfőhadnagy jelentkezett Herczeg Ferencnél.

— *Fráter Lóránd* vagyok. Ezt az ajánlólevelet hoztam. Arra kérek, vezess be a pesti társaságba.

A fiatal író kedvetlenül fogadta a vendégét, de miután jóbarátja ajánlotta, meg is meghívta vacsorára. Arisztokrata társaságban mulattak, cigányzenével. A vidékről feljött huszártiszt egyszer csak kikapta a hegedűt a primás kezéből és olyan szívhezszólóan kezdett magyar nótákat játszani, hogy a társaságnak szeme-szája elállott. Ettől kezdve Herczeg Ferenc és Fráter Loránd sülve-főve együtt volt. A budapesti társaságot Herczeg Ferenc ajándékozta meg a későbbi „nótás-kapitánnyal.”

A DOLOVAI NÁBOB SZEREPOSZTÁSA

Először elbeszéléseivel tűnt fel Herczeg Ferenc, majd *Fenn és lenn* című regényével és csak jóval később, harmincesztendőskorában mutatták be első színdarabját.

Paulay Edével, a Nemzeti Színház igazgatójával találkozott az utcán. Paulay így szólt:

— Kitűnő dialógusát olvastam! Miért nem ír színdarabot?

— Szívesen írok.

Másnap megjelent Paulaynál „*A dolovai nábob leánya*”-nak kéziratával.

— No, ezt ugyan gyorsan csinálta! — mondta nevetve Paulay.

— Én is éppen ilyen gyorsan adom meg a választ. Holnap eljöhet érte.

Másnap Paulay lekötötte a darabot és rövidesen műsorra is tűzte.

A fiatal író is meghívták a szereposztásra. A színházi berkekben járatlan újonc egy szót sem szólt a tanácskozásokon, mindaddig, amíg Biliczky kadét szerepére nem került a sor. Ekkor szerényen megjegyezte:

— Ezt a szerepet odaígértem egy színésznőnek.

Paulay így válaszolt:

— Menjen szépen haza és hétfőn jöjjön be a próbára!

Zilahy Gyulának osztotta ki a szerepet. *Zilahy* nevezetes alakítása szóbeszéd tárgya volt abban az időben.

PREMIEREN BUKÁS, SZÁZADIK ELŐADÁSON SIKER

A három testőr premierje nem sikerült. Az egyik páholyban ült Herczeg családja, többek között Guszti nagybátyja, aki egyenesen Karlsbadból érkezett a bemutatóra. Nyomott hangulat uralkodott az első felvonás végén. Még mielőtt összezsapódott volna a függöny, Guszti bácsi rohamlépésben távozott a hadszíntérről.

— Ezért hagytam én ott a karlsbadi kúrát?! — kérdezte méltatlankodva.

A három testőrből később nagy siker lett. A századik előadáson már Guszti bácsinak is nagyon tetszett.

A GLOGOVÁCI ESPERES

A pécskai kerületet képviselte Herczeg Ferenc hosszú időn keresztül a magyar parlamentben.

Az egyik választáson *Frank* glogováci esperes meghívta ebédre az ellenzéket: gróf *Dessewffy* Aurél jelöltet és a vezérkart is, élén Apponyival és Just Gyulával.

Ebédközben az egyik vezér megkérdezte:

— Hány voks van Glogovácon?

— 380.

— Abból ön mennyi felett rendelkezik?

— 300 a mienk.

— Hiszen akkor biztosan bejön a gróf!

— Dehogy kérem. Hiszen a háromszáz Herczeg Ferencé.

A politikusok összeröföntek: —

— A kormánypárté? Hát akkor bennünket miért hívott ide?

Az esperes angyali mosollyal válaszolta: — Mert azt akartam, hogy a mi népünk is hallja Apponyi Albertet, de *Dessewffy* jelölt urat is, ha már úgyis Herczegre szavazunk...

ADATGYŰJTÉS AZ ÓCSKAY BRIGADÉROSHOZ

Herczeg Ferenc nagy gonddal fogott hozzá az Ocskay brigadéroshoz. Minden oldalról igyekezett új és érdekes adatokat szerezni a magyar történelem érdekes alakjáról. Ebben az időben, mint képviselő, naponta megfordult a Házban és a folyosón Thaly Kálmánnal elbeszélgetett Ocskayról és koráról. Thaly Kálmán, a

kuruc kor nagy ismerője, szívesen beszélt. Amikor harmadízben találkoztak már, Thaly észrevette, hogy a fiatal író-képviselő jegyez:

— Miért érdekel téged ilyen nagyon ez az Ocskay? — kérdezte bizalmatlanul.

Herczeg megmondta:

— Darabot akarok írni róla.

Az öreg dühbe jött. Ellenséges hangon válaszolta:

— Mi szükség van arra?! Írtam én már egy könyvet Ocskayról!

És tüstént beszüntette az adatszolgáltatást.

A SZÁZADIK OCSKAY TRÉFÁJA

Nagy esemény volt a Vígszínházban az Ocskay brigadéros századik előadása. A jubiláris estén *Herczeg* és *Fenyvessy*, a híres címszereplő összebeszéltek és elhatározták, hogy megtréfálják Vendreyt. Vendrey egy labancot játszott, ő az a bizonyos labanc, akinek Ocskay nem ad kezet, hanem így szól:

— Némettel olykor kezet fogok, labanccal soha!

Minden este nagy sikere volt ennek a jelenetnek.

Herczeg megbeszélte Fenyvessyvel, hogy a századik estén váratlanul adjon kezet Vendreynek.

Amikor az izgalmas jelenethez érkeztek és Vendrey a kezét nyújtotta, Fenyvessy a szokásos mondat helyett kedélyesen így szólt:

— Isten áldjon, jóuram!

Megmarkolta a rémült Vendrey kezét és jól meg-
rázta. A labanc rémülten kapkodott levegőért.

VOLT-E CECIL A TÖRÖK-UTCÁBAN?

Mindenki emlékezik a *Kék róka* híres problémájára. A világhírű Herczeg-darab hősnőjéről nem lehetett tudni, járt-e a Török-utcában az udvarlójánál, vagy sem.

Varsányi Irén egy héttel a premier előtt megkérte az író:

— Írjon a szerepembe egy sort, amelyből kitűnik, hogy Cecil nem járt a Török-utcában.

— Nem írok — válaszolta Herczeg. — A játékból kell kijönnie annak, hogy az asszony megcsalta-e az urát, vagy sem.

Varsányi alakításában Cecil hű maradt. Ellenben más színésznők ennek az ellenkezőjét játszották meg. Így Konstantin Leopoldine, aki csaknem kétszázszor alakította Bécsben a szerepet, minden este elhitette a közönséggel, hogy megfordult a legénylakáson.

Sok helyen Trill báró figurája döntötte el a problémát, ahol az udvarlót úgynevezett hősszerelmes játszotta, elegáns, komoly szeladon, ott nem hitték el az asszony ártatlanságát. Nálunk Tanay tréfásan alakította Trillt és miután Varsányi rendszerint tisztességes asszonyokat játszott, a közönség szentül meg volt győződve az asszony ártatlanságáról.

Herczeget sokszor kérték fel a kérdés eldöntésére:

— Volt-e Cecil a Török-utcában?

Az író ilyenkor mosolygva felelte:

— *Attól félek, nekem sem árulja el az igazat...*

A BALATONFÜREDI KALAND.

Ebbe a sorozatba kívánczik Herczeg Ferenc egyik legkedvesebb esete, amelyet ő maga szokott tréfásan elmesélni. Címet is adott neki: «*Mindenkit érhet baleset.*»

Herczeg akkor éppen Balatonfüreden nyaralt. A strandpénztárnál leadta a tárcáját.

— Tessék ráírni a nevét — mondta a szőke pénztároskisasszony.

Ráírta, önmagára kezébe vette az írást és a hangjában rajongással kérdezte:

— Herczeg Ferenc?

— Én vagyok ...

— Herczeg Ferenc? Igazán? Uraságod úgy-e veszprémi?

A nagy író szinte bocsánatkérően válaszolta:

— Nem kérem, én verseci vagyok.

— Ó bocsánat — felelte kiábrándultan a kisasszony. — *Azt hitem, a veszprémi állatorvosnak tetszik lenni...*

PROPAGANDA.

Az egyik hetilap élesen megtámadta Herczeg Ferencet. A cikk megjelenése után néhány nappal az egyik színház társalgójában találkozott a lap szerkesztője a nagy íróval. Herczeg, mintha mi sem történt volna, kezet nyújtott a szerkesztőnek. Ez mentegetőzve mondotta:

— Méltóságos, uram, a minapi cikk tévedésből je-

lent meg a lapomban. Én egészen más véleményen vagyok Méltóságodról.

Az író mosolyogva mondotta:

— Meg vagyok róla győződve, kedves barátom, de arra kérem, hogy legközelebb *a támadást végezze el itt négyszem között és a lapjában dicsérjen meg nyilvánosan.*

HONORÁRIUM.

A háborúutáni zűrzavaros időkben az egyik kiadó felkereste Herczeg Ferencet és arra kérte, írjon számára regényt. Az író vonakodott, Erre a kiadó eléje tett egy papírost és így szólt:

— Annyit fizetek önnek ezért a regényért, amennyit ön akar.

A következőket mondotta:

— *Az kevés.*